

U prvom poglavlju posebna autorova pažnja usredotočena je na tri problema: folklor i slavenske etničke zajednice, folklorističku metodiku i sistematizaciju materijala. Zaključak je da je na etapama otkrivanja međuslavenskog folklornog zajedništva nužno: a) uzročnosti ne određivati unaprijed niti mijenjati realne folklorne procese, b) uzimati u obzir najšire momente sličnosti kod izabranih folklornih sistema, c) izučavati veće folklorne sisteme i d) ukazati na promjenjivost djela i dati njihovu sistematizaciju na osnovi prilagodljivosti.

U drugom poglavlju govori se o ovim problemima: određenju vremena i činjenica, odnosu prema pisanim izvorima, o značenju povijesnih podataka, epskim imenima, junacima i ciklusima, epskim centrima i epskoj hijerarhiji, tipičnim (općim) mjestima, transformaciji epskih pjesama u 19. i 20. stoljeće i o postupnom razvitku slavenskih epova. Budući da su se kod slavenskih naroda sačuvala tri uzastopna stadija epske evolucije, autor zaključuje da metodološki nije dopušteno izučavanje materijala bilo kojeg stadija a da se ne uzmu u obzir materijali i drugih stadija. Međutim, problemi pojava općeslavenskih epskih lanaca; rekonstrukcija epskih nivoa, logičke izmjene epskog stvaralaštva u rasponu jednog tisućljeća i mnoga druga pitanja, zaključuje Smirnov, ne mogu se razraditi bez razjašnjenja stadijskih različitosti kod slavenskih epova.

U trećem poglavlju govori se o slavenskim epskim vrstama, razini epova, lošim i pozitivnim rezultatima istraživanja sličnosti, vremenskim i prostornim sličnostima epova i pravilima stvaranja evolucijskih lanaca. Da bi pokazao nekoliko očiglednih veza među djelima i time olakšao opažanja, Smirnov je ovdje dao i popis djela, podijeljenih u 93 grupe, obuhvaćenih u deset, odnosno jedanaest tema (junak dobiva ili gubi snagu (5 grupa), majka i sin (4), odbijanje napada — neprijatelju je potrebna žena (16), epski junak dobiva ženu (8), neobična žena (5), brat i sestra (14), braća — krvni srodnici (5), povratak dugo odsutnog muža (9), mladić i djevojka (10), smrt junaka (4) i negrupirane pjesme (13). Na kraju poglavlja autor govori o osnovnim nedostacima nabro-

jenih pravila (neutjecanju faktora uzajamnog djelovanja među tipovima, vrlo slaboj izučenosti uzajamnog djelovanja među različitim tipovima epskog mišljenja, neznanju mijenja li se karakter uzajamnog djelovanja zavisno od toga, koliko i kakvi su tipovi epskog stvaralaštva mogli istodobno postojati, neutvrđenosti kakva uzajamna djelovanja uopće postoje).

U četvrtom poglavlju govori se posebno o ruskim i posebno o južnoslavenskim varijantama, o folklornoj sredini i drugim izvorima.

U kratkom **Zaključku** ističe se da su autorova izučavanja išla od najopćenitijih problema prema konkretnom: međuslavenskoj folklornoj zajednici, i to u prvom redu razmatranju sličnosti među slavenskim epovima i formuliranju pravila stvaranja konkretnih evolucijskih lanaca, što bi trebala postati čvrsta osnova za dalja izučavanja. Smirnov predlaže i neka nova rješenja metodoloških pitanja za izučavanje povijesti slavenskog folklor.

Ante NAZOR

POLSKIE ZAGADKI LUDOWE, wybrali i opracowali SLAWOMIR FOLFA-SINSKI, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1975, 455 str.

Poljska je folkloristika već dugo vremena očekivala nekog tko bi popunio jednu osjetljivu prazninu u redu edicija različitih tekstova usmene književnosti. Mislim ovdje na opširniju antologiju narodnih zagonetaka. O poljskim narodnim zagonetkama pisao je pred više od deset godina poznati poljski folklorist Julian Krzyzanowski, koji je prvi u Poljskoj obratio veću pažnju na ovu interesantnu vrstu kao i na potrebu objelodanivanja većeg broja tekstova. I, na kraju, takva je zbirka izašla. U tom izdanju nalazimo kratak predgovor Julijana Krzyzanowskog s kratkom informacijom o zagonetci kao književnoj vrsti i nekoliko

podataka iz historijata zagonetaka u svjetskoj i poljskoj književnosti. Što se tiče poljske književnosti, ovu temu detaljnije razrađuje autor edicije u malo opširnijem uvodu. Knjiga predstavlja antologiju koja je nastala kao rezultat selekcije preko 15 tisuća tekstova, od kojih je u antologiju ušlo samo 1500. Glavni su principi selekcije bili: raznolikost oblika i informacijska vrijednost tekstova (način života i mišljenja). U knjizi nema zagonetaka tipično književnog porijekla, osim takvih koje su zabilježene u staropoljskoj književnosti i kasnije su vjerojatno postale izvor popularnih narodnih zagonetaka. U ediciju je ušao također određeni broj tekstova političkog karaktera nenarodnog porijekla zbog njihove velike popularnosti u svim slojevima nacije još od vremena stogodišnjeg ropstva poljskog naroda do I. svjetskog rata. U rezultatu selekcije otpale su i takozvane »dječje zagonetke« bez veće vrijednosti, kao i one koje nisu mogle izdržati ne suviše stroge norme pristojnosti.

Što se tiče principa sređivanja tekstova, autor je slijedio poznatu američku sistematiku Archera Taylora (*Bibliography of Riddles*, Helsinki 1939). Nalazimo, dakle, tekstove zagonetaka svrstane tematski u ova poglavlja: K neodređenome; Kozmos, zemlja; Svijet životinja; Čovjek; Određena lica; Biljke; Tvorevine uma i ljudskih ruku; Mnoštvo ljudi, stvari, događaja; Broj, oblik, boja i druge kvalitativne osobine; Djelatnosti; Pitanja-zamke. Autor s pravom dopunjuje knjigu još jednim poglavljem: Anegdote, priče, pripovijetke — gdje daje izbor narodnih proznih tekstova, u kojima važnu strukturnu ulogu igraju zagonetke.

U prilogama knjizi nalazimo: mali rječnik dijalektizama, informacije odakle su uzeti tekstovi, pa ponekad i naknadne podatke o varijantama, opširnu bibliografiju poljske i strane literature o zagoneci (i poljskih edicija tekstova) i, na kraju, indeks odgovora. Nova poljska folkloristička antologija predstavlja važan uvid u poljski materijal i pruža mogućnosti komparativnih studija.

GAŠPAR BUJAS, KAČIĆEVI IMITATORI U MAKARSKOM PRIMORJU DO POLOVINE 19. STOLJEĆA, Grada za povijest književnosti Hrvatske, knjiga 30, JAZU, Zagreb 1971, 291 str.

Prvi best-seller hrvatske književnosti, *Razgovor ugodni naroda slovinsko-ga*, stekao je popularnost koja će, mjerena estetskim kriterijima kojima je književna povijest raspolagala, zadugo ostati »neobjašnjiva«. U kapitalnom djelu *Povijest hrvatske književnosti do narodnog Preporoda*, mogao je Mihovil Kambol samo konstatirati da je Kačić pjevao »većinom mehanično i bez mnogo pjesničkog poleta« kao i to da je svojom kroničarskom namjerom zapisivanja najznačajnijih događaja sam sebe »isključio iz carstva poezije« (*Povijest hrvatske književnosti do narodnog Preporoda*, Zagreb 1945, str. 351). Kontrast je očigledan: na jednoj strani književna popularnost, mnogobrojna izdanja i Kačićevim uspjehom ohrabreno mnoštvo sljedbenika koji žele isto tako opjevati slavne događaje, ali također i šaljive dogodovštine kao i vjerske i stranačke sukobe, a na drugoj strani isključenost iz carstva poezije. Istančanim estetskim kriterijem i sluhom za književnopovijesni tok Mihovil Kambol odredio je povoljnost »trenutka« u kojem je započela, može se bez pretjerivanja reći, eksplozija Kačićeve književne popularnosti:

»Vrijeme je malih književnih republika s aristokratsko-estetskim idealima renesanse bilo definitivno na izmaku.« (Mihovil Kambol, *Povijest hrvatske književnosti do narodnog Preporoda*, Zagreb 1945, str. 342).

Pojavilo se, dakle, književno štivo koje je brzo našlo književni put u naše slabo opismenjene krajeve služeći se na svom »osvajačkom« pohodu pisanim i usmenim mogućnostima prenošenja. Književna popularnost *Razgovora ugodnoga* traje sve do naših dana, pa se u toku terenskog rada mogu čuti Kačićeve »pisme« podjednako od pisмениh kao i nepisмениh kazivača. Među našim iseljenicima u Americi popularnost Kačićeva »libra« dobiva još jednu dimenziju: naime, to nije samo omiljeno književno štivo o junacima iz rodnog kraja, nego je to i mitsko-književni »grumen zemlje«, grumen